

Pad "cara Padanije"

Damir Grubiša

**Bossi je u svojim govorima
višeputno isticao postojanje
svjetske urote masona, gay lobista,
EU-a i SAD koji, navodno, žele
stvoriti "jednu državu, jednu rasu,
jednu maternicu i jedan jezik"**

Profiliranje političara razmjerno je nov žanr u suvremenoj politologiji, a razvio se u sklopu istraživanja političkog vodstva (*leadership studies*), osobito nakon propasti komunizma 1989. kada se, među ostalim, povećao i interes za ulogu vođa u političkim procesima. Istraživanje osobina i kvaliteta političkog vodstva pridonosi spoznaji političkih procesa kao rezultata interakcije političkih institucija, političkih aktera i političkih *valera* (vrijednosti, vrednota i normi koje inkorporiraju te *valere*) unutar političkog sustava.

Da bi se dobro poznao politički sustav Italije nužno je stoga istraživati i profile političkih protagonista, pogotovo zato što je riječ o sredini u kojoj je politički *protagonizam* značajna osobina teatralizacije političkog života i oživotvorenja šmitovske projekcije političkoga kao sukoba prijatelja i neprijatelja. Umberto Bossi s tog je aspekta zahvalan predmet političke analize zbog više razloga. Ponajprije, on je bio značajan saveznik Silvija Berlusconija, glavnog protagonista talijanske politike u protekla dva desetljeća. Nadalje, riječ je o osebujnoj osobnosti – *colorful personality*, kako kaže Robert Rotberg u svojoj najnovijoj knjizi *Transformative Political Leadership: Making a Difference in the Developing World* (Chicago, 2012). Napokon, jedan od Bossijevih doglavnika, Roberto Calderoli, zagovara ideju da je politika teatar te je, prema tome, i politika Sjeverne lige teatarski spektakl u talijanskoj politici.

Bossi kao *self-made man*

Umberto Bossi je *self-made* političar za razliku od velikog broja političara koji su se formirali i reproducirali u okviru onoga

Damir Grubiša, redovni profesor Fakulteta političkih znanosti. Stručnjak za talijansku politiku. E-pošta: damir.grubisa@zg.t-com.hr

što Rizzo i Stella (*La casta*, Milano, 2007) nazivaju talijanskom političkom kastom. Rođen je 1941. u radničkoj obitelji – otac mu je bio tekstilni radnik, a majka kućepaziteljica u Gallarateu u Lombardiji. Završio je dopisnu elektrotehničku školu, zaposlio se u lokalnom autoklubu Varese, a potom se upisao na Medicinski fakultet u Paviji. Okušao se i u glazbi kao kantautor, pa po tome dijeli mladalačke sklonosti svoga političkog partnera Silvija Berlusconi koji se u mladosti također okušao i kao pjevač i kao kantautor.

Političku retoriku usmjerava protiv "centraliziranog Rima" – *Roma padrona, Roma ladrona* (Rim gazda, Rim lupež) – koji izvlači novac iz radišnog Sjevera da bi na njemu parazitirali političari Juga i cijeli politički sustav

Brojne su knjige napisane o Umberto Bossiju i fenomenu Sjeverne lige: od apologetskih kao što su *Romanzo padano* (Padska romanca) Davidea Parenza i Davidea Romana (Milano, 2010) i *Umberto Bossi* Francesca Damata (Rim, 1996) preko kritičkih biografija kao što su *Lo spaccone. Umberto Bossi, il padrone della Lega* (Hvalisavac. Umberto Bossi, gazda Sjeverne lige) Giampiera Rossija i Simonea Spinija (Rim, 2004) i *Umberto Magno – la vera storia dell' imperatore della Padania* (Umberto Veliki – prava povijest cara Padanije), Leonarda Faccoa (Rim, 2010) sve do pokušaja objektivnih prikaza i analiza kao što je to *Dossier Bossi – Lega Nord* (Dossier Bossi – Sjeverna liga) Michele De Lucie (Milano, 2011).

Još su brojniji prijepori o Umberto Bossiju, posebice o njegovim političkim počecima. Autori se spore o njegovu prvome političkom angažmanu između 1974. i 1975. kada je registriran kao član Komunističke partije Italije (izdana mu je članska iskaznica), jer se angažirao u prikupljanju sredstava za podršku disidentima Pinochetova diktatorskog režima u Čileu. Sam Bossi nije članstvo u KP Italije, ali priznaje da je u to vrijeme bio aktivan kritičar Augusta Pinocheta. Tek s 38 godina života počinje njegov pravi politički angažman, kada se u Paviji, na Medicinskom fakultetu gdje je izvanredno studirao i, izgleda, radio kao tehničar za održavanje električnih postrojenja, pridružio aktivistima pokreta Union Valdotaïne – Saveza za autonomiju Val d' Aoste, frankofonske autonomne regije sjeverne Italije. Njegov vođa, Bruno Salvadori, propovijedao je punu autonomiju Val d' Aoste i uspijevao ujediniti autonomističke i independentističke frakcije pod geslom *Europe naroda* – ideje koju je teorijski obrazložio Emile Chanoux kao postnacionalnu fazu razvoja modernih država. To, u prvom redu, znači dekonstruirati Italiju kao nacionalnu državu i stvoriti mnoštvo samostalnih organiskih političkih zajednica koje neće biti povezane artificijelnom broj 10 - lipanj 2012.

sponom etničnosti koja samo služi otuđenim političkim elitama kako bi legitimirale svoje vlasti i uspostavile novu hegemoniju. Bossi se priključuje Salvadoriju koji je, inače, etnički Talijan, ali se deklarirao kao "kulturno formirani Valdostanac" i upoznaje se i s drugim autonomističkim pokretima koji su tada bili marginalni i imali su malobrojno članstvo i pristaše. Bossi u tim pokretima vidi veliki potencijal za političku akciju izvan klasičnih stranačkih struktura koje on već tada smatra zastarjelim klijentelističkim mašinerijama za proizvodnju moći i novca. Stoga 1980. sa Salvadorijem i svojim prijateljem Robertom Maronijem osniva svoju prvu regionalističku i autonomističku političku organizaciju *Lombardijski sjeverozapadni savez za autonomiju* (UNOLPA) i s njima pokreće reviju *Nord Ovest*. No Salvadori pogiba u automobilskoj nesreći, a svi dugovi novosnovanog časopisa i organizacije padaju na Bossijeva leđa. Iz te prve autonomističke organizacije rađa se 1982. druga – Lombardijska autonomistička liga (*Lega Autonomista Lombarda*) u kojoj Bossi opet surađuje s Maronijem. Godinu dana kasnije Bossi i Maroni kandidiraju se na lokalnim izborima u Lombardiji, ali nisu izabrani. Zato odlučuju radikalizirati i proširiti svoje autonomističke političke ideje te 1984. osnivaju Lombardijsku ligu (*Lega Lombarda*) i novi časopis *Lombardia autonomista* (Autonomistička Lombardija). U sprezi s drugim autonomističkim pokretima, među kojima su bili Liga Veneta, Narodna stranka Tirolskog Trenta i Pijemonteški pokret obnove, kandidiraju se na europskim izborima – opet bezuspješno.

Pučki tribun protiv rimske partitokracije

Bossi, kao glavni tajnik Lombardijske lige, uporno inzistira na kandidiranju pokreta na svim mogućim izborima. S energijom pravoga pučkog tribuna obilazi sva naselja Lombardije i drži vatrene govore protiv učmale politike talijanske partitokracije. Već 1985. dolaze prvi uspjesi: u općinama Varese i Gallarate, Bossijevu rodnom mjestu, te u pokrajini Varese izabrano je nekoliko odbornika iz Lombardijske lige, ali uspjeh izostaje na regionalnim izborima za Lombardiju. Bossi je, međutim, uspješniji u nečemu drugom – u privlačenju pozornosti talijanskih medija koje je zainteresirao "novi fenomen" regionalnih autonomističkih pokreta. Ako je njegovu uspjehu značajno pridonijela neumorna politička agitacija vodstva Lombardijske lige, koja se još uvijek sastajala u privatnoj kući druge Bossijeve supruge, nedvojbeno mu je još više pridonio medijski interes koji se s konvencionalnih, uštogljenih stranačkih vodstava okreće prema tome živopisnom pokretu osebnih likova i oštre protupolitičke retorike. Uspon Lige kroz radikalizaciju političke retorike i eskalaciju senzacionalizma u medijima plastično opisuje Claudio Lazzaro u filmskom dokumentarcu *Camicie Verdi. Bruciare il tricolore* (Zelene košulje. Spaliti trobojnicu). Prema izjavi jednoga od prvih sljedbenika Umberta Bossija, senatora Republike Corinta Marchinija, vodstvo stranke pokušavalo se na sve načine izboriti za publicitet u medijima. Marchini svjedoči da mu je Umberto Bossi jednom rekao da zelenokošuljaši, pristaše Lige odjeveni u zelene košulje koje je osnovao Marchini, moraju biti spremni pucati na karabinjere, a bilo je i ideja da se izvrši atentat na jednoga od članova vodstva Lige kako bi ga se time učinilo muče-

nikom, prebacujući pritom odgovornost na vlast ili na Crvene brigade, čime bi se postigao pun medijski pogodak. Ta bizarna izjava nije ni potvrđena ni demantirana, ali izgleda da je ne treba uzimati previše ozbiljno.

Bossi nastavlja raditi na okupljanju svih pokreta za autonomiju pa mu se pridružuju i druge skupine. To mu omogućuje da se 1989. pojavi na europskim izborima pod imenom Sjeverni savez (*Alleanza Nord*). Napokon, 4. prosinca uspijeva okupiti sve te pokrete i skupine u Sjevernu ligu, a on sam biva izabran za saveznog tajnika na velikom zboru u Pontidi, simboličko izabranom mjestu u kojemu su se 1164. godine predstavnici Lombardijskog saveza odlučili suprotstaviti kralju Fridriku Barbarossi. U međuvremenu, kriza talijanskoga političkog sustava otkriva sve slabe strane stranačkog sustava, a Bossi je oštar kritičar toga sustava kojega vidi u institucijama Talijanske Republike u Rimu. Političku retoriku usmjerava protiv "centraliziranog Rima" – *Roma padrona, Roma ladrona* (Rim gazda, Rim lupež) – koji izvlači novac iz radišnog Sjevera da bi na njemu parazitirali političari Juga i cijeli politički sustav.

No kriza cijelog sustava, obilježena korupcijom političkih stranaka, ne mimoilazi ni Sjevernu ligu: novac državne tvrtke Montedison u iznosu od 200 milijuna lira završava u blagajnama Sjeverne lige, pa je i Bossi uvučen u aferu Tangentopoli 1993. godine. U sudskom postupku Bossi priznaje nelegalno financiranje te je 1995. osuđen na osam mjeseci zatvora, a kazna je potvrđena najprije na Prizivnome, a kasnije i na Vrhovnom sudu 1997. godine.

Bossi i Berlusconi: teško savezništvo

Godine 1994. postaje saveznik Silvija Berlusconija, a s njime i saveznik Talijanskoga društvenog pokreta, postfašističke stranke Gianfranca Finija. Zajedno pobjeđuju na izborima, ali nakon samo nekoliko mjeseci Bossi povlači svoju podršku novoj vladi jer se, prema tadašnjim izjavama, razočarao i u nove političke snage koje su izbile na površinu zahvaljujući krizi talijanske partitokracije. Zato se 1995. pojavio samostalno na izborima na kojima dobiva 10,8 posto glasova na nacionalnoj razini, ali je uspjeh bio znatno veći u regijama Lombardiji, Venetu i Piemontu gdje je dobio od 20 do 30 posto glasova birača. Bossi u tom rezultatu vidi potvrdu svoje politike i odlučuje se na novi korak – proglašenje neovisne i suverene Savezne Republike Padanije. Dakako, deklaracija o neovisnosti nema nikakav pravni učinak, ali zato ima velik medijski odjek. Stvoren je i Parlament Sjevera, a u stranačkim sjedištima Sjeverne lige organizirani su izbori za Vladu Padanije. Pomoć stiže i od malih poduzetnika prosperitetnog Sjevera, pa je tako Bossijeva stranka mogla stvoriti i svoje medije – dnevnik *La Padania* te radijsku i televizijsku postaju. Izgleda kao da Sjeverna liga jaše na kresti vala. Zelene košulje proglašavaju se vojnim snagama Padanije, opet bez ikakva državnopravnog učinka. Bossi profitira iz pozicije oporbe u talijanskom parlamentu gdje se nižu teatarske scene zastupnika Sjeverne lige koji odbijaju glasovati za talijanske zakone i provociraju talijanske institucije. Sjeverna liga postala je respektabilna politička snaga sa sve brojnijim pristašama. Bossi organizira velike mitinge, prave sletove i velike roštiljade, na koje putuju

tisuće razgaljenih pristaša. Elementi spektakla i općenarodnog veselja kroz neprestano zborovanje predstavljaju novi oblik političkog teatra, ali takav kermes sa simpatijama prihvaća "sitni narod" – *popolo minuto* što ga je još Machiavelli označio kao najslabiju kariku koja popušta demagogiji i populizmu i na kojega se može osloniti svaki vladar vješt manipulacijama.

Bossi iskorištava svoju novu poziciju i 2001. ponovno ulazi u savez s Berlusconiem u sklopu Kuće slobode (*Casa delle liberta*). Nova koalicija desnog centra pobjeđuje na parlamentarnim izborima, ali Sjeverna liga gubi glasove i s 10 posto pada na samo 3,9 posto glasova birača. To ne sprečava Bossija da uđe prvi put u vladu, koju inače osporava na javnim mitinzima i kroz "institucije" federalne Padanije, virtualne države koja postoji samo kroz masovne manifestacije i zborovanja pristaša uz obilje teatarskih parafernalijskih – himne *Va pensiero*, Verdijeve arije iz opere Nabucco, zelenih košulja kao snaga sigurnosti Sjeverne lige, "državne zastave" sa zelenim, takozvanim "alpskim" suncem na bijeloj podlozi. Zastupnici Lige u parlamentu Italije nose zelene kravate i zelene rupčice, pa zelena postaje omiljena boja i znak prepoznavanja na Sjeveru. Mnogi dućani ističu zelenu boju, a u prodaji su "suveneri Padanije" obojeni u zeleno. Bossi kao ministar devolucije nije previše nazočan u Rimu, ali zato koristi položaj da utječe na smanjenje poreza industrijalcima na Sjeveru, što biva prihvaćeno s oduševljenjem.

U naponu snage 2004. godine pogađa ga moždana kap, no nakon nekog vremena vraća se u aktivnu politiku da bi sudjelovao u izbornoj kampanji 2006. godine. Kuća slobode gubi na izborima, a Bossi je opet u oporbi i opet saziva "Parlament Sjevera" koji pokušava oboriti vladu lijevog centra Romana Prodijsa pozivanjem na radikalne akcije, koje ostaju samo na riječima. Kad je Prodijska vlada pala zato što joj je podršku uskratila stranka "Italija vrijednosti" bivšeg odvjetnika Di Pietra, Bossi se opet vraća u vladu kao saveznik Berlusconija, a podrška građana Ligi ponovno raste. Premda u vladi podržava ideje federalizma, pred svojim pristašama na redovitim mjesečnim masovnim skupovima "Davanja prisege" Bossi drži govore, nešto kraće i manje razumljivije nakon iktusa, ali s dovoljno jasnim porukama "vlastodršcima u Rimu" kojima, paradoksalno, i sam formalno pripada. Premda je bio ministar u vladi, nije bio zadovoljan Berlusconijevom okolišanjem da promijeni Ustav i proglasi federalnu republiku Italiju. Zato ga opet kritizira, a kada Berlusconi podnosi ostavku 2011. pod pritiskom Europske Unije koja traži formiranje tehničke vlade radi izlaska iz duboke financijske krize, Bossi ponovno prelazi u oporbu i opet zaoštava političku retoriku.

Bossi u mreži korupcije i nepotizma

Usred toga kovitlaca događa mu se ono zbog čega je i sam kritizirao talijansku partitokraciju. Državno odvjetništvo u Milanu, Napulju i Kalabrijii pokreće istragu protiv Sjeverne lige i samog Bossija zbog zlouporabe sredstava iz sustava javnog financiranja. Mediji objavljuju brojne izjave, snimke telefonskih razgovora i "pouzdanu informaciju" iz policije i državnog odvjetništva iz kojih proizlazi da su velika sredstva otišla u obnovu Bossijevih rezidencija, kupovinu automobila za njegove sinove,

plaćanje školarina za Bossijeva sina Renza, koji je unatoč mladosti (22 godine) i neobrazovanosti (tri je puta pao na završnome maturalnom ispitu, za što je Bossi optužio profesore s Juga koji na Sjeveru vježbaju strogoću nad Padancima), proglašen njegovim nasljednikom. Bossi junior tako je postao zastupnik u regionalnom parlamentu Lombardije s mjesečnom plaćom od

Korupcijska afera prikazuje Bossija kao jednoga od sljednika tangentopolske Italije koja je 1993. dovela do kraha Prve Republike, a ne kao modernog političara posttangentopolske Italije

oko 11.000 eura, a iz stranačke blagajne ima pokrivena sve troškove, od benzina do osobnog džeparca. Bossijev brat, također bez formalnog obrazovanja, imenovan je savjetnikom jednog europarlamentarca Lige i za to dobiva redovitu plaću od oko 12.000 eura. Potpredsjednica talijanskog parlamenta Rosy Mauro navodno je, prema medijskim napisima, svojem ljubavniku stranačkim novcem platila stipendiju za studij na privatnom sveučilištu u Švicarskoj, a i Bossijeva žena je za svoju privatnu školu dobivala značajna sredstva iz stranačke blagajne. Javno optužen zbog nepotizma i korupcije, Bossi je teška srca dao ostavku na mjesto tajnika stranke 5. travnja 2012. Vlast u stranci preuzeo je trijumvirat Bossijevih bliskih suradnika: Roberto Maroni, Roberto Calderoli i Manuela dal Lago. Na prijedlog tog trijumvirata Bossi je izabran na mjesto predsjednika stranke koje se u talijanskoj stranačkoj politici smatra počasnim naslovom. Trijumvirat čeka nalaze državnih tijela o korupciji u Sjevernoj ligi, a opći sabor stranke sazvan je 30. lipnja da bi odlučio kako će stranka dalje. U međuvremenu je rizničar Sjeverne lige isključen iz stranke, a sve dimenzije skandala otkrit će istraga i početak sudskog postupka koji se očekuje vrlo brzo. Otvorena je i istraga protiv predsjednika regionalne skupštine Lombardije, člana vodstva Sjeverne lige, zbog primanja mita većeg od milijun eura, a koji je navodno potrošen za "potrebe stranke". Istodobno su talijanski istražitelji otkrili da je državna tvrtka Finmeccanica isplatila Sjevernoj ligi deset milijuna eura na ime provizije za prodaju 12 helikoptera indijskoj vladi, što vodstvo Sjeverne lige odlučno niječe.

To je faktografija o Umberto Bossiju, detroniziranome karizmatičkom čelniku Sjeverne lige, koja je u dvadeset i pet godina od marginalne političke skupine postala jedan od glavnih aktera talijanske politike. No za profil jednog političkog vođe važne su i njegove ideje i motivi. U ovom slučaju razlikuju se Bossijeva pisana djela – sedam knjiga, od kojih je najvažnija *Il mio progetto* (Moj projekt), koju je objavio još 1996. U njoj iznosi osnovne

crte svoga federalističkog projekta – preustroj Italije na tri federalne jedinice, Sjever, Centar i Jug, koje bi imale gotovo potpunu autonomiju i djelovale zajedno kao konfederacija. U tom programu veliča poduzetnost i marljivost talijanskog Sjevera i krivicu za talijansku krizu svaljuje na lijene stanovnike Juga, mafiju i korupciju koja cvjeta na jugu i u talijanskim političkim institucijama koje umjetno održavaju talijanski Jug na životu zahvaljujući doprinosu Sjevera.

No mnogo važniji izvor za izučavanje ideologije Sjeverne lige i političkih ideja Umberta Bossija njegove su eksternacije – istupi u javnosti na kojima govori bez dlake na jeziku i bez ograda. Kritičari ga često optužuju zbog rasizma, jer južnjacima pripisuje lijenost, nepoduzetnost i parazitizam. Stranim imigrantima pripisuje gotovo jednake osobine, pa se zato zauzima za ograničavanje useljavanja u Italiju. Premda niječe optužbe za rasizam i ksenofobiju, njegove su pristaše mnogo eksplicitnije. Za vrijeme sukoba s imigrantima Sjeverna liga je zagovarala uspostavu privatnih straža koje bi kontrolirale imigrante i pomoću noćnih ophodnji uvodile red među njih, kada već snage javne sigurnosti to ne mogu. Europska komisija je preko Opservatorija za istraživanje ksenofobije i rasizma došla do nalaza da Sjeverna liga potiče rasizam i ksenofobiju, a pale su i optužbe za homofobiju. Točno je da je Bossi često inzistirao na "muškom odgovoru" na svojim zborovima i hvalio se javno da je legistima, "ona stvar tvrda", pa neka ih se boje protivnici. Mediji, a napose oni lijevi, nazvali su te izjave prijetećima, ali veći dio talijanske javnosti sklon je takve pitoreske izjave pripisati Bossijevoj "colorful personality". Politolozi i politički analitičari u njegovu "rukopisu" vide ispade koji nalikuju na govor s početka ere fašizma. Umberto Eco je još 1995. pisao o "urfašizmu", nalazeći u retorici čelnika Sjeverne lige neke elemente fašističke retorike. Doista, Bossi je u svojim govorima višekratno isticao postojanje svjetske urote masona, gay lobista, EU-a i SAD koji, navodno, žele stvoriti "jednu državu, jednu rasu, jednu maternicu i jedan jezik" (govor 20. kolovoza 2000. na skupu u Pontidi). Pod prividom demokracije oni atakiraju na slobodu malih naroda koji odbacuju vladu plutokrata i lažnih demokrata. Takve je izgovore koristio i pri posjetu Sjeverne lige Srbiji i Slobodanu Miloševiću te braneći, paradoksalno, pravo Gadafijeve Libije da se odupre međunarodnoj operaciji "Odiseja u zoru".

Premda je sam sebe najavljivao kao vjesnika nove politike, posljednja korupcijska afera prikazuje Bossija kao jednoga od sljednika tangentopolske Italije koja je 1993. dovela do kraha Prve Republike, a ne kao modernog političara posttangentopolske Italije. No talijanski analitičari nisu tako sigurni da je "fenomen Bossi" *pasé*, jer je posijano sjeme niknulo na Sjeveru i dovelo do dubokih podjela na Sjever i Jug, na institucionalnu Italiju i populističkim ressentimentima prožet Sjeveru. Sjevernjački populizam neće se tako lako povući, misli Maurizio Viroli, jedan od boljih poznavatelja talijanske političke scene. Bossi i Berlusconi postali su simboli jednog stila politike koji je uhvatio korijene koje će biti teško iščupati "perbenističkom" politikom tehničke tranzicije u kojoj se nalazi Italija. ■